

ISAAC ASIMOV: MIT SZÁMÍT EGY NÉV?

Ha az olvasó úgy véli, hogy nehéz dolog ciánkálit szerezni, téved. Ott álltam, kezemben egy félliteres palackkal, rajta csinos kis címke: „Ciánkáli, V.T.” (a kezdőbetűk, mint megtudtam, ezt jelentik: „vegytiszta”), a felirat alatt kis koponya és keresztbe rakott csontok.

A palack tulajdonosa megtisztogatta szemüvegét, és rám pislogott. Helmuth Rodney, a Carmody Egyetem professzora volt az. Középmagas, köpcös, puha állú, vastag ajkú férfi volt, kidudorodó pocakkal, dús barna hajjal, és láthatólag teljesen közönyösen nézte, hogy annyi méreg van a kezemben, amellyel egy egész hadsereget ki lehet irtani.

- Azt akarja mondani, professzor úr - kérdeztem hogy ez csak úgy álldogál a maga polcán?

- Igen, állandóan, felügyelő úr - mondta azon a megfontolt hangon, amelyet nyilván diákjai oktatásakor használ. - A többi, ábécérendben sorakozó vegyi anyaggal együtt.

Körülpillantottam a rendetlen helyiségben. A falak felső részén polcok, s valamennyin kicsi és nagy palackok.

- Ez - mutattam - méreg.

- Igen, nagy részük az - mondta lelki nyugalommal.

- Nyilvántartja, mi je van?

- Úgy nagy általánosságban. - Megdörgölte az állát. - Tudok erről a palackról.

- És ha valaki bejön ide, és elvesz belőle egy kanálnyit? Észrevenné?

Rodney professzor a fejét rázta.

- Valószínűleg nem.

- És ki juthat be ebbe a laboratóriumba? Zárva tartják?

Igy felelt:

- Ha este hazamegyek, bezárom, hacsak el nem felejttem. Napközben nincs bezárva, s én ki-be járkálok.

- Más szavakkal, professzor úr, bárki bejöhet ide, akár az utcáról is, és kísétálhat a cianid egy részével, anélkül hogy bárki is tudna róla?

- Attól tartok.

- Egyébként árulja el: professzor úr, minek tart itt ennyi cianidot? Hogy patkányt öljön vele?

- Jóságos ég, dehogyis! - Kissé mintha undorította volna ez a gondolat. - A cianidokat néha arra használják, hogy organikus reakciókban szükséges közvetítőket hozzanak létre, hogy megfelelő alapmédiaként szolgáljanak, hogy katalizálják a ...

- Értem. Értem. És milyen más laboratóriumokban férhető még hozzá így a cianid?

- A legtöbb laborban - válaszolta nyomban. - Még a diáklaborokban is. Elvégre közönséges vegyi anyag, szintézisekben naponta használják.

- Nem nevezném mindennapi szokásnak az efféle használatot.

Felsőhajtott, és így szólt: - Nem, nem hiszem. - Elgondolkodva tette hozzá: - Úgy szokták hívni őket, hogy „Könyvtári ikrek”.

Bólintottam. Sejtettem, honnan ered ez a becenév. A két könyvtároslány nagyon hasonlított egymásra.

Persze nem premier planban. Egyikük kerek arca csöpp, hegyes állban végződött, a másiknak szögletes álla és hosszú orra volt. Mégis, ha a pult fölé hajoltak, mindkettőjük közepén elválasztott, hasonló esésű, mézszőke haja látszott. Ha az ember gyorsan az arcukba néz, valószínűleg hasonlóan kék árnyalatú, távol ülő szemüket veszi észre először. Ha együtt látja őket állni viszonylag nem messziről, láthatja, hogy magasságuk hasonló, s mindkettejükön ugyanolyan fajtájú és méretű, fölfelé hegyesedő melltartó feszül. Mindkettejük dereka karcsú, lába jó formájú. Ma még hasonlóan is voltak öltözve. Kékbe mindketten.

Hasonlóságuk lepett meg először, amikor odaértem társammal, Ed Hathawayjel. Az egyik lány holtan terült el székeben, nyitott szemmel, fél karja lefele lógott, alatta egy széttört teáscsésze, mint pont a felkiáltójel alján. Neve, mint kiderült, Louella-Marie Busch. Ott volt a másikhoz hasonló lány, magához térítve, sápadtan és reszketve, meredten bámult maga elé, s mintha észre se vette volna a rendőröket és a körülötte zajló tevékenységet. Susan Morey volt a neve.

Első kérdésem ez volt:

- Rokonok?

Nem voltak azok. Még másod-unokatestvérek se.

Körülnéztem a könyvtárban. Egész polcnyi könyvnek volt azonos a kötése, más polcokon más könyvek ugyancsak másféle kötésben. Különbő tudományos folyóiratok bekötött példányai. Egy másik szobában, mint később kiderült, tankönyvek, monográfiák és régebbi könyvek sorakoztak. A háttérben külön benyíló még bekötetlen, friss tudományos folyóiratokat tartalmazott, csúf és sűrűn nyomott papírborításokkal. Hosszú asztalok húzódtak faltól falig, százan is elfértek volna mellettük, ha minden hely el van foglalva. Szerencsére nem.

Susan Moreytól monoton, színtelen hangon, apró részletekben tört elő, mi történt.

Mrs. Nettler, az idős főkönyvtáros elment délután, és a két lányra bízta az ügyeletet. Ez, úgy látszik, nem volt szokatlan.

Két órakor, lehet, hogy öt perccel előbb vagy később, Louella-Marie bevette magát a hátsó helyiségbe, a könyvtárospult mögé.

Ott, a katalogizálásra várakozó új könyveken, kötésre várakozó folyóiratkötegeken, félretévőikre várakozó félretett könyveken kívül egy kis villanyfőző és csöpp forraló is volt, s egy gyöngye tea kellékei.

A kétórás tea is megszokott dolog volt láthatólag.

Megkérdeztem:

- Mindennap Louella-Marie készítette el a teát?

Susan üres kék szeme rám pillantott.

- Néha Mrs. Nettler készíti, de általában Louella-Marie.

Amikor a tea elkészült, Louella-Marie beszólt, és mindketten hátramentek.

- Mindketten? - kérdeztem élesen. - Ki vigyázott a könyvtárra?

Susan megvonta a vállát, mintha ez lenne a legkisebb baj, és így szólt:

- Rálátunk az ajtóra. Ha valaki odajött volna a pulthoz, egyikünk kiment volna.

- És odajött valaki a pulthoz?

- Senki. Szünidő van. Alig jár itt valaki.

Szünidőn azt értette, hogy a tavaszi félév elmúlt, és a nyári tanfolyamok még nem kezdődtek el. Jó sokat megtudtam ezen a napon az egyetemi életről.

Nem sok volt hátra a történetből. A teászacskókat kivették már az enyhén gőzölgő csészékből, és a cukrot beletették.

Közbevágtam:

- Mindketten cukorral isszák?

- Igen - felelte lassan. - De az enyémben nem volt.

- Nem?

- Azelőtt sosem felejtette el. Tudja, hogy cukorral iszom. Csak egyet-kettőt kortyoltam belőle, amikor épp oda akartam nyúlni a cukorért, és szólni neki, tudja, amikor...

Amikor Louella-Marie furcsa, fojtott kiáltást hallatott, leejtette a csészét, s abban a percben meghalt.

És azután Susan fölsikoltott, végül megérkeztünk.

A rutinmunka eléggé simán haladt. Fényképezés, ujjlenyomatvétel. Fölvettük az épületben levő férfiak és nők nevét és címét, azután hazaküldtük őket. Cianid volt a halál nyilvánvaló oka, s a cukortartó a ludas. Mintákat vettek a hivatalos vizsgálat céljára.

Hat férfi volt a könyvtárban a gyilkosság idején. Öten diákok, ijedelem, zavarodottság vagy rosszullet látszott rajtuk, egyéniségüktől függően. A hatodik középkorú férfi volt, egyáltalán nem tartozott az egyetemhez, németes akcentussal beszélt. Őrajta ijedelem is, zavarodottság is, rosszullet is látszott egyaránt.

Haverom, Hathaway vezette ki őket a könyvtárból. Az volt az elgondolás, hogy a társalgóban visszük őket, s ott kell várniuk, míg a részletek felől kikérdezzük őket.

Az egyik diák kitört, és elrobogott mellettem, anélkül hogy odapillantott volna. Susan elébe vetette magát, és megragadta a fiú ruhaujját a könyöke fölött.

- Pete! Pete!

Pete testalkata akár egy labdarúgóé, profilja viszont olyan, mintha soha nem járt volna pálya közelében. Túlságosan jóképű volt az én ízlésem szerint, de hát én könnyen irigykedem.

Pete elnézett a lány mellett, arcvonásai szétestek, szépségét nyugtalan rémület torzította el. Rekedt, fulladozó hangon szólalt meg:

- Hogyan jutott Lollyhoz? ...

- Nem tudom - zihálta Susan. - Nem tudom. - Egyre igyekezett a fiú szemébe nézni.

Pete elhúzódott. Egyszer se nézett Susanra, tekintete elsiklott a lány válla fölött. Azután engedelmeskedett a könyökét megszorító Hathawaynek, és hagyta, hogy elvezessék.

Megkérdeztem:

- A fiúja?

Susan letépte tekintetét a távozó diákról.

- Tessék?

- Ez a maga fiúja?

A lány letekintett rebbenő kezére,

- Néha eljártunk együtt.

- Mennyire komolyan?

- Nagyon komolyan - suttogta.

- Ismerte a másik lányt is? Lollynak nevezte!

Susan megvonta a vállát.

- Hát...

- Fogaimázzunk másként. Eljárt vele is?

- Néha.

- Komolyan?

A lány fölcsattant:

- Honnan tudnám?!

- Ugyan már! Féltékeny volt magára a munkatársnője?

- Mire való ez az egész?

- Valaki cianidot tett a cukorba, és a keveréket csak az egyik csészébe tette bele. Tegyük fel, hogy Louella-Marie annyira féltékeny magára, hogy meg akarja mérgezni, s így szabaddá tegye a pályát Pete barátunknál. És tegyük fel: tévedésből elcseréli a csészéket.

- Ez bolondság - mondta Susan. - Louella-Marie sosem tett volna ilyet.

De ajka elvékonyult, szeme szikrázott; s én meghallom a gyűlöletet egy hangban, ha van benne.

Rodney professzor jött be a könyvtárba. Ő volt az első, akit az épületbe érve megismertem, és érzéseim nem lettek gyöngédebbé iránta.

Belefogott, hogy tájékoztasson: mint a fakultás legmagasabb rangú jelenlevő tagja ő a felelős.

Azt feleltem:

- Én vagyok a felelős most, professzor úr.

- Talán a nyomozásért, felügyelő úr - mondta -, de én felelek a dékánnak, és az a szándékom, hogy azt tegyem, ami a dolgom.

És noha nem volt valami arisztokratikus a megjelenése, inkább kereskedőnek látszott - ha értik, mire gondolok -, sikerült úgy néznie rám, mintha mikroszkóp lenne kettőnk között, s ő lenne a nagyítóoldalon.

Most így szólt:

- Mrs. Nettler az irodámban van. Hallotta a híreket, úgy látszik, és azonnal bejött. Nagyon izgatott. Akar beszélni velem? - Úgy mondta, akár egy parancsot.

- Hozza be őt, professzor úr. - Úgy mondtam, akár egy engedélyt.

Mrs. Nettler az átlagos idős hölgyek szokásos dilemmájával küzdött. Nem tudta, iszonyattal vagy megbűvölten fogadja-e a közelében lesújtó halált. Mihelyt benézett a belső irodába, az iszony kerekedett felül, és észrevette, mi maradt a teakészletből. A holttestet addigra már természetesen elvitték.

Egy székbe roskadt, és elsírta magát.

- Magam is teáztam itt - nyögte. - Lehettem volna én . . .

Megkérdeztem tőle, amilyen halkán és nyugtatóan csak tudtam:

- Mikor teázott itt, Mrs. Nettler?

Megfordult a székben, fölneézett.

- Hát... Hát azt hiszem, egy után. Emlékszem, megkínáltam egy csészével Rodney tanár urat is. Egy után volt, ugye, Rodney tanár úr?

Rodney kövérkés arcán sértettség suhant át. Így szólt hozzám:

- Itt jártam egy pillanatra, közvetlenül ebéd után, hogy utánanézzek egy utalásnak. Mrs. Nettler megkínált egy csésze teával. Sajnos túl sok volt a dolgom, hogysem elfogadjam, vagy hogy pontosan megjegyezzem az időpontot.

Horkantam egyet, és újra az idős hölgyhöz fordultam.

- Cukorral issza, Mrs. Nettler?

- Igen, uram.

- És vett a cukorból?

Bólintott, és újra elsírta magát.

Vártam egy kicsit. Azután:

- Megfigyelte, milyen állapotban volt a cukortartó?

- A cukortartó ... a cukortartó ... - A kérdés okozta hirtelen meglepetéstől összeszedte magát. - Üres volt, én töltöttem meg. A kilós kristálycukros dobozból öntöttem, és emlékszem, mondtam is magamnak, hogy valahányszor teázni szeretnék, elfogy a cukor, és a lányok jobban tennék, ha. . .

Talán amiért többes számban említette a lányokat, újra sírva fakadt.

Intettem Hathawaynek, vezesse el.

Valamikor egy és három között valaki nyilvánvalóan kiürítette a cukortartót, és azután beletett egy picike porcukrot - nagyon finoman porított cukrot.

Talán Mrs. Nettler megérkezésétől tért vissza Susan könyvtáros mivolta, mert amikor Hathaway újra bejött, és szivarért nyúlt - a gyufája már égett -, a lány megszólalt:

- A könyvtárban tilos a dohányzás, uram.

Hathaway úgy meglepődött, hogy elfújta a gyufát, és zsebre vágta a szivart.

Azután a lány sietve odalépett az egyik hosszú asztalhoz, és a rajta nyitva álló kötetért nyúlt.

Hathaway már előtte odaért.

- Mit akar csinálni, kisasszony?

Susan teljesen megdöbben.

- Csak vissza akarom rakni a polcra.

- Miért? Mi ez? - Letekintett a lapra, ahol a kötet nyitva állt. Addigra már én is ott voltam, és Hathaway -vállán át odanéztem.

Német könyv volt. Nem olvasok németül, de felismerem, ha látom. Aprók voltak a betűk, és mértani ábrák sorakoztak az oldalon, nagybetűkhöz húzott egyenesekkel. Azzal is tisztában voltam, hogy ezek kémiai formulák.

Bettem az ujjam a nyitott oldalhoz, majd becsuktam a könyvet, és megnéztem a gerincét. Ez állt rajta: „Beilstein - Organische Chemie - Band VI - System Nummar 2 499-608.” Újra szétnyitottam az oldalnál. A 233-ik oldal volt, és első szavai - csak hogy az olvasónak fogalma legyen - ezek voltak: „4'-chlor-4-brom-2-nitrodiphenyláther- C₁₂H₇O₃NCIBr.”

Hathaway mindent kimásolt.

Rodney professzor is ott volt az asztalnál, így már négyen álltuk körül a könyvet. A professzor hűvös hangon, mintha dobogón állna, mutatópálcával egyik kezében, másikban krétával, így szólt:

- Ez egy Beilstein-kötet, a szerves vegyületek enciklopédiaféléje. Százezrével tartja nyilván őket.

- Ez a könyv? - kérdezte Hathaway.

- Ez a könyv csak egy a több mint hatvan kötetből meg még a pótkötetektől. Irdatlan német mű, amely évek óta elavult, először is azért, mert a szerves kémia egyre növekvő iramban halad előre,

másodszor pedig a politika és a háború beavatkozása miatt. Még ennek ellenére sincs olyan angol mű, amely akár halványan is megközelíthetné a használhatóságát. A szerves kémia minden kutatója számára nélkülözhetetlen.

A professzor beszéd közben még szeretettel meg is paskolta a könyvet.

- Mielőtt az ember ismeretlen vegyülettel foglalkozik - mondta -, jó, ha felüti Beilsteint. Megkapja belőle az előállítás módszereit, tulajdonságokat, utalásokat stb. Ez a kiindulópont. A különféle összetevők logikai sorrendben vannak nyilvántartva, ami világos, de nem nyilvánvaló. Magam is tartok előadásokat a tanszéken a szerves vegyületekről, amely előadások kizárólag annak a módszereivel foglalkoznak, hogyan lehet megtalálni egy adott keveréket valahol a hatvan kötetben.

Nem is tudom, meddig folytatta volna még, de én nem azért jöttem, hogy a szerves vegyületekről tanuljak, ideje volt a tárgyra térni. Hirtelen így szóltam:

- Tanár úr, beszélni szeretnék önnel a laboratóriumában.

Azt hiszem, olyanféle elképzelésem volt: a cianidot gondosan őrzik, minden csöppjét számon tartják, hogy annak, akinek kell belőle, kérelmeznie kell. Azt hittem: az a kérdés, ki juthatott hozzá engedély nélkül, elvezethet a szükséges bizonyítékhoz.

És ott álltam kezemben a fél literrel és azzal a tudattal, hogy bárki bármennyit elvehet belőle, ha kér, vagy ha nem kér.

Ő meg ezt mondta elgondolkodón:

- Úgy szokták hívni őket: „a Könyvtári ikrek”.

- Igazán?

- Ez is mutatja, mennyire felületesen ítélt a legtöbb ember. Semmi hasonlóság nem volt közöttük, kivéve a haj és a szem színének azonosságát. Mi történt a könyvtárban, felügyelő úr?

Elmondtam neki Susan beszámolóját, és közben néztem őt.

A fejét rázta.

- Feltételezem: ön úgy hiszi, a halott lány tervezett gyilkosságot.

Gondolataim pillanatnyilag nem voltak szabad prédák. Megkérdeztem:

- Maga nem így véli?

- Nem. Ő képtelen lett volna rá. Szívélyesen és segítőkészen végezte a munkáját. Amellett: miért tette volna?

- Van egy diák - mondtam. - Peter a keresztnéve.

- Peter van Norden - mondta rá rögtön. - Meglehetősen értelmes diák, de valahogy értéktelen.

- A lányok másként nézik az ilyesmit, tanár úr. Láthatólag mindkét könyvtároslány érdekelve volt. Susan lehetett a sikeresebb, és Louella-Marie talán elhatározta, hogy elintézi az ügyet.

- És azután véletlenül összecserélte a csészéket?

Így feleltem:

- Különös dolgokat csinálnak az emberek izgalmukban..

- Nem ennyire különöseket - mondta. - Az egyik csésze teába nem került cukor, így hát a gyilkos nem vállalt kockázatot. Feltehetőleg még ő sem jegyezte meg pontosan melyik csésze melyik, arra számított, hogy a tea édessége úgylátszóan elárulja. Könnyen megúszhatta volna a végzetes adagot.

Kimérten válaszoltam:

- Mindkét lány cukorral itta a teát. A halott lány megszokta az édes teát. Izgalmában a megszokott édes íz nem figyelmeztette.

- Nem hiszem el.

- Mi más lehetőség van, tanár úr? A cukrot azt követőleg mérgezték meg, hogy Mrs. Nettler megteázott egykor. Mrs. Nettler tette?

Fölkapta a fejét.

- Mi indítéka lett volna rá?

Megvontam a vállam.

- Talán félt, hogy a lányok elveszik az állását.

- Képtelenség! Mrs. Nettler nyugalomba vonul az őszi félév megkezdése előtt.

- Ön ott volt, tanár úr - mondtam szelíden.

Meglepetésemre természetesnek vette.

- Indíték? - kérdezte.

Ezt feleltem:

- Ön még nem olyan idős, hogy ne érdeklődjék Louella- Marie iránt, tanár úr. Mondjuk, a lány megfenyegette, hogy elárulja a dékánnak, mit tett vagy mondott ön.

A professzor keserűen elmosolyodott.

- Hogyan tudtam volna bebiztosítani, hogy melyik lány kapja a cianidot? Mitől maradt volna cukrozatlan az egyik csésze? A cukrot megmérgezhettem, de nem én főztem a teát.

Mindinkább változott a véleményem a professzorról. Nem bajlódott azzal, hogy méltatlankodjék, vagy megdöbbenésének adjon hangot. Egyszerűen rámutatott az állítás logikai képtelenségére, és ennyiben maradt. Ez tetszett nekem.

Megkérdeztem:

- Ön szerint mi történt?

- A tükörjelenség. Az ellenkezője - mondta. - Szerintem a túlélő épp fordítva mondta el az igazságot. Tegyük fel, Louella-Marie kapta meg a fiút, és Susan az, akinek az nem tetszett, s nem az ellenkezője történt. Tegyük föl, Susan készítette ezúttal a teát, és Louella-Marie ült az elülső pultnál, s nem megfordítva. Ez esetben az a lány, aki a teát készítette, az vette el a kellő csészét, és épségben maradt. Minden logikus lenne, épp csak nevetségesen kevésbé hihető.

Ez igen. A professzor ugyanarra a következtetésre jutott, mint én, s így végül is meg kellett kedvelnem. Az a szokásom, hogy elérékenyülök az olyanok iránt, akik egyetértenek velem. A homo sapiens már csak ilyen, azt hiszem.

- Minden ésszerű kételyünk ellenére be kellene bizonyítanunk - mondtam. - Azért jöttem ide, mert azt reméltem, megtudhatom, hogy egyesek hozzájuthattak a ciánkálihoz, mások nem. Ez kiesett. Mindenki hozzájuthatott. Hát akkor?

A professzor ezt tanácsolta:

- Ellenőrizze, melyik lány volt valóban a pultnál kettőkor, amikor a tea készült.

Nyilvánvaló: a professzor olvas detektívregényeket, és hisz a tanúknak. Én nem hiszek, de azért fölkeltem.

- Rendben, tanár úr. Ezt fogom tenni.

A professzor is fölkelte. Sietve megkérdezte:

- Jelen lehetek? Latolgattam:

- Miért? Mert felelős a dékának?

- Bizonyos fokig. Szeretném, ha gyorsan, tisztán a végére járnánk a dolognak.

Így feleltem:

- Jöjjön, ha úgy véli, ez segít.

Ed Hathaway már várt rám, amikor visszaérkeztem. Üldögélt az üres könyvtárteremben. Így szólt:

- Rájöttem.

- Mire? - érdeklődtem.

- Hogy hogyan történt. Következtetéssel jöttem rá.

- Úgy?

Rá se rántott Rodney professzorra.

- A cianidot becsempészték. De ki? A joker a pakliban, az az akcentusos pasas, az a hogyishívják.

Kutakodni kezdett a kartonlapok között, amelyek a feltehetőleg ártatlan kívülállók adatait tartalmazták.

Tudtam, kire gondol, és így szóltam:

- Jó, ne bajlódj a nevével. Mit számít egy név? Folytasd! - Ami mutatja, hogy én is lehetek éppoly ostoba, mint bárki más.

- Jó. Az a külföldi bejön ide, kis borítékban cianidot hoz. Hozzáragasztja a borítékot annak a német könyvnek az egyik oldalához, abba a szerves hogyishívják könyvbe a tömérdék kötetével...

A professzor is bólintott, én is.

Hathaway folytatta:

- Német volt, akárcsak a könyv. Nyilván kiismerte magát benne. A borítékot az előre megbeszélt helyre tette, a kiválasztott formulához. A professzor azt mondta, megvan a módja bármely formula megtalálásának, ha az ember ért hozzá. Így van, tanár úr?

- Így igaz - felelte közömbösen Rodney.

- Jó. A könyvtáros ismerte a formulát, így hát az oldalt is megtalálhatta. Kiveszi a cianidot, és fölhasználja a teához. Izgalmában elfelejti becsukni a könyvet...

így szóltam:

- Ide figyelj, Hathaway. Miért csinált volna ilyet az az emberke? Mi az ürügye arra, hogy itt legyen?

- Azt mondja magáról, hogy szücs, aki molyirtókat és rovarirtókat keres. Hát nem jó trükk? Hallottál már jobb trükköt?

- Persze - mondtam. - A te elméleted szerint. Ide figyelj, senki se fog cianidos borítékot könyvbe rejteni. Nem kell megfelelő formulát vagy oldalt találni, amelyen boríték domborodik ki. Bárki, aki a borítékot leveszi a polcról, észrevénné, hogy a kötet automatikusan szétnyílik a megfelelő helyen. Oltári rejtekhely!

Hathaway ostobán nézett.

Irgalmatlanul folytattam:

- Amellett nem kellett kívülről becsempészni a cianidot. Tonnaszám van itt belőle. Lavinákat gyúrhatnak belőle.

Bárki, akinek féikilónyira, kiiónyira van szüksége, kivesz magának.

- Tessék?

- Kérdezd meg a professzor urat.

Hathaway szeme kimeredt, azután zakózsebébe nyúlt, és egy borítékot húzott elő.

- Akkor ezzel mit csináljak?

- Mi ez?

Nyomtatott oldalt mutatott, rajta német szöveg:

- Ez egy oldal abból a német kötetből.

Rodney professzor azon nyomban kivörösödött a dühtől.

- Maga kitépett egy lapot a Beilsteinből?

Szinte visította, és ezzel iszonyúan meglepett. El se képzeltem volna, hogy sikítani képes.

Hathaway hebegett:

- Azt hittem, megvizsgálhatjuk a celluxon levő nyálat, vagy talán egy kis kicsöppent cianid is akad.

- Adja ide! - ordította a professzor. - Maga tudatlan barom!

Kisimította a lapot, és megnézte mindkét oldalát, mintha meg akarna győződni róla, hogy a nyomtatás nem kopott le róla.

- Vandál! - kiáltotta, és biztos vagyok benne, hogy ebben a pillanatban meg tudta volna ölni Hathawayt, s közben még nevetett is volna.

Rodney professzor nyilván morálisan meg volt győződve Susan bűnösségéről, és ami azt illeti, én is. Mégis: az erkölcsi bizonyosság mit sem számít az esküdtszék előtt. Bizonyítékra volt szükség.

Így hát, mivel nem volt bizalmam a tanúkban, rátámadtam bármely lehetséges vétkes egyetlen gyöngéjére - a lehetséges vétkességre.

Behívattam a lányt, hogy vegyen részt az újabb kihallgatássorozatban, és ha a kihallgatás nem

bizonyítja rá a bűnösségét, akkor talán a saját idegei rábizonyítják.

Külső megjelenéséből nem állapíthattam meg, hogy ez a „talán” beválik-e. Susan Morey összekulcsolt kézzel ült pultjánál, hűvös tekintettel, orrlukái körül megfeszült a bőr.

A kis német szücs volt az első, a szorongástól rosszullet kerülgette.

- Nem csináltam semmit - motyogta. - Kérem. Dolgom van. Meddig kell még itt maradnom?

Hathaway már előzőleg följegyezte a nevét és személyi adatait, így hát ezeket átugrottam, és a lényegre tértem:

- Maga valamivel kettő előtt ért ide. Így van?

- Igen. Szerettem volna megtudni valamit a rovarirtókról...

- Jó. Amint bejött, a pulthoz ment. Így van?

- Igen. Megmondtam a nevem, ki vagyok, és mit akarok ...

- Kinek mondta? - Ez volt a kulcskérdés.

A kis ürge rám bámult. Bodros haja volt, és olyan beesett szája, mintha fogatlan lenne, de ez csak a látszat volt, mert beszéd közben kivillantak kis sárga fogai. Így felelt:

- Neki. Neki mondtam. A lánynak, aki itt ül.

- Így igaz - mondta színtelen hangon Susan. - Velem beszélt.

Rodney professzor koncentrált megvetéssel nézte a lányt. Fölmerült bennem, hogy az ok, amiért azt kívánta, hogy gyorsan igazság tétessék, nem annyira idealisztikus, mint inkább személyes természetű.

Ám ez nem tartozott rám.

Így szóltam a szücshez:

- Biztos benne, hogy ez az a lány?

- Igen - felelte. - Megmondtam neki a nevem, a foglalkozásom, ő pedig elmosolyodott. Megmondtam, hol találom a rovarirtókról szóló könyveket. Azután, amikor elléptem tőle, egy másik lány jött ki onnan bentről.

- Jó! — vágtam rá. - Most pedig itt egy fénykép a másik lányról. Mondja meg nekem: ezzel, a pultnál ülő lánnyal beszélt-e, és a fényképen látható lány jött ki a hátsó szobából? Vagy a fényképen látható lánnyal beszélt, és ez, a pultnál ülő lány jött ki a hátsó szobából?

A szücs hosszú percen át bámult a lányra, azután a fényképre, azután énrám.

- Egyformák.

Szitkozódtam magamban. Susan ajkán halovány mosoly tűnt fel, s ott lebegett egy pillanatig, azután eltűnt róla. Nyilván számított erre. Ez gyakran megesett. A könyvtárban más sem igen emlékezett volna. Egyikük se fordít túlságos figyelmet a könyvtárosokra, akik a berendezéshez tartoznak, akár a könyvespolcok, és ha mégis emlékszik valamelyikük, megesküdni sosem merne, melyiket látta a könyvtári ikrek közül.

Ekkor már tudtam, hogy bűnös, de tudni nem elég.

Megkérdeztem:

- Nos, melyik volt az?

Az emberke, mint aki alig várja, hogy a kihallgatás véget érjen, így felelt:

- Vele beszéltem, ezzel a lánnyal, aki a pultnál ül.

- Így igaz - mondta teljes lelki nyugalommal Susan.

Reményeim, hogy idegei felmondják a szolgálatot, kudarcot vallottak.

Megkérdeztem a szúcstól:

- Meg is esküdne rá?

- Nem! - vágta rá.

- Rendben. Hathaway, vezesd el! Küldd haza!

Rodney professzor megérintette a könyököm. Ezt suttogta:

- Miért mosolygott a lány, amikor az az ember megmondta a foglalkozását?

Visszasuttogtam:

- Miért ne? - De azért föltettem Susannak a kérdést.

Annak csöppet felhúzódott a szemöldöke.

- Csak kedves akartam lenni. Baj?

Szinte elemében volt. Esküdni mertem volna rá.

A professzor kissé megrázta a fejét. Újra a fülembé suttogott:

- Ez nem az a fajta, aki rámosolyog egy fárasztó idegenre. Nyilván Louella-Marie ült a pultnál.

Megvontam a vállam. Sejtettem, mit szólna a rendőrfőnök, ha efféle bizonyítékkal állnék eléje.

A diákok közül négyel nem sokra mentünk, kevés időnkbe kerültek. Mind a négyen kutatók, tudták, miilyen könyv kell nekik, s hogy a könyvek melyik polcon vannak. Egyenesen odamentek, anélkül hogy a pultnál megálltak volna. Egyikük se tudta megmondani, Susan vagy Louella-Marie ült-e a pultnál bármelyik időpontban. Még csak föl se nézett a könyvből egyikük se, mondták, csak amikor a sikoltozás mindent felforgatott.

Az ötödik Peter van Norden volt. Tekintetét jobb hüvelykujjára meresztette, amelyen igencsak le volt rágva a köröm. Nem nézett fel Susanra, amint behozták.

Hagytam, üljön egy darabig, oldódjék föl.

Azután megkérdeztem:

- Mit csinál itt ebben az időszakban? Úgy értesültem, szemeszterszünet van.

- Jövő hónapban államvizsgázom - motyogta. - Tanulok. Államvizsga. Ha átmegyek, nekivághatok a tudományos fokozatomnak, érte?

- Gondolom - mondtam -, megállt a pult előtt, amint bejött.

Mormolt valamit.

- Tessék? - kérdeztem.

Halkan szólalt meg, alig érthetően:

- Nem. Nem hiszem, hogy megálltam a pultnál.

- Nem hiszi?

- Nem álltam meg.

- Nem különös ez? - kérdeztem. - Úgy értesültem, maga jó barátja Susannak is és Louella-Marie-nek is. Nem is köszönt oda?

- Szorongtam. A vizsgámon járt az eszem. Tanulnom kellett. Én ...

- Tehát még arra se jutott ideje, hogy odaköszönjön . . . - Odanéztem Susanra, hogy lássam, miként hat ez rá. Sápadtabbnak tűnt, de lehet, hogy csak képzelődtem.

Megkérdeztem a fiút:

- Igaz-e, hogy gyakorlatilag jegyben járt egyikükkel?

Nyugtalanul, méltatlankodva nézett föl.

- Nem! Nem jegyezhetem el magamat, mielőtt el nem érem a tudományos fokozatomat. Ki mondta magának, hogy jegyben jártam?

- Azt mondtam: gyakorlatilag jegyben járt.

- Nem! Egy-két randevú talán. És akkor mi van? Mi az az egy-két randevú?

Szelíden szóltam hozzá:

- Gyerünk, Pete, melyik lánnyal járt?

- Mondom, hogy nem így volt.

Annyira mosta kezeit az egész ügyben, hogy szinte eltűnt a láthatatlan szappanhabban.

- Hogyan is volt? - intéztem hirtelen Susanhoz a kérdést. - Megállt a pultjánál a fiatalember?

- Odaintett, amint elment előtte - válaszolta.

- Odaintett, Pete?

- Nem emlékszem - mondta mogorván a fiú. - Lehet. És akkor mi van?

Semmi - mondtam. Magamban jobb vásárt kívántam Susannak. Ha ezért az alakért ölt, hát semmiért ölt. Biztos voltam benne, hogy ez akkor is fűtyülne rá ezután, ha a lány a fejére esne a második emeletről.

Ezt nyilván Susan is belátta. Abból a pillantásból, amit Peter van Nordenre vetett, máris második számú jelöltnek tekintettem - feltéve, hogy szabadlábbon marad. És nagyon is úgy látszott, szabadlábbon marad.

Intettem Hathawaynek, vigye ki a fiút. Hathaway fölkel, és közben megkérdezte tőle:

- Mondja, szokta használni ezeket a könyveket? - És arra a polcra mutatott, ahol a szerves kémia hatvan-valahány kötetes enciklopédiája sorakozott a padlótól a mennyezetig.

A fiú hátrapillantott, és őszinte meglepetéssel válaszolta:

- Hogyne. Muszáj. Uramisten, nincs rosszabb, mint vegyületeket kikeresni a Beilst.. .

- Jól van - bizonygattam. - Gyerünk, Ed!

Ed Hathaway morcosan nézett rám, és kiengedte a fiút. Utálja, ha szélnek eresztik valamely eget verő elméletét.

Hatra járt, és én nem láttam, mit tehetnék még. A dolog úgy festett, hogy Susan szava ellenében senki szava se állt. Ha büntetett előéletű huligán lány lett volna, kicsikarhattuk volna belőle az igazságot

néhány hatásos, bár fárasztó eszközzel. Ebben az esetben azonban nem volt ajánlatos az ilyen eljárás.

A professzorhoz fordultam, hogy ezt megmondjam neki, de ő Hathaway kartotékait bámulta. Legalábbis az egyiket, amelyet épp a kezében tartott. Mint tudják, azt szokták mondani, hogy az ember keze remegett az izgalomtól, de látni nem nagyon lehet effélet, legalábbis ritkán. Rodney keze viszont reszketett; reszketett, akár egy régimódi ébresztőóra kereplője.

Megköszöri a torkát.

- Hadd kérdezzek a lánytól valamit. Hadd ...

Rábámultam, azután hátratoltam a székem.

- Rajta! - mondtam. Nem volt vesztenivalóm.

A lányra nézett, és a pultra tette a kartotékot, üres felével fölfele fordítva.

Reszketeg hangon szólította meg:

- Miss Morey? - Mintha szándékosan kerülné a keresztnév bizalmasságát.

Susan rábámult. Egy pillanatra idegesnek tűnt, de ez elmúlt, és Susan megcsitult.

- Tessék, tanár úr.

- Miss Morey, maga mosolygott, amikor a szűcs megmondta, mit keres itt. Min mosolygott?

- Mondtam már, Rodney tanár úr - felelte. - Kedvességből.

- Talán volt valami különös abban, amit ez az ember mondott? Valami mulatságos?

- Csupán kedves akartam lenni - szívóskodott Susan.

- Talán a nevét találta szórakoztatónak, Miss Morey?

- Nem különösebben - mondta a lány közönyösen.

- Nos, itt senki se említette ennek az olvasónak a nevét. Magam se tudtam, míg véletlenül meg nem néztem ezt a kartotékot. - Azután hirtelen, idegesen rákiáltott: - Hogy hívták ezt az embert, Miss Morey?!

Az várt egy csöppet, csak azután felelt:

- Nem emlékszem.

- Nem! Pedig bemondta magának, nem?

Most már éles volt a lány hangja:

- És ha bement? Csak egy név. Mindazok után, ami történt, nem várhatja el, hogy emlékezzen valami furcsa hangzású külföldi névre, amelyet egyetlenegyszer hallottam.

- Tehát külföldi neve volt?

A lány visszatorpant, elkerülte a csapdát.

- Nem emlékszem - mondta. - Azt hiszem, jellegzetesen német név volt, de nem emlékszem. Tőlem akár John Smith is lehetett.

Beismerem, nem értettem a professzor célját. Megkérdeztem:

- Mit akar bebizonyítani, Rodney tanár úr?

- Azt próbálom bebizonyítani - mondta feszülten -, voltaképp azt bizonyítom épp be, hogy amikor a szűcs bejött, Louella-Marie, a most már halott lány ült a pultnál. A szűcs bement a nevét Louella-Marie-nek, az meg elmosolyodott rajta. És Miss Morey volt az, aki a hátsó helyiségből előjött, miközben a szűcs elfordult. Miss Morey, ez a lány volt az, aki épp elkészült a tea megmérgezésével.

- Ezt arra a tényre alapítja, hogy nem emlékszem egy ember nevére! - rikácsolta Susan Morey. - Nevetséges!

- Nem, nem arra - mondta a professzor. - Ha maga ült volna a pultnál, emlékezne a férfi nevére. Lehetetlen lenne, hogy elfelejtse. Ha maga lett volna a pultnál. - Most épp fölemelte Hathaway kartonját, így szólt: - Annak a szűcsnek a keresztnéve Ernest, de a vezetékneve Beilstein! Beilsteinnek hívják!

Susanból úgy szállt el a levegő, mintha gyomron rúgták volna. Elfehéredett, olyan színe lett, akár a hintőpor.

A professzor szívósan folytatta:

- Nincs kémiai könyvtáros, aki elfelejtené, ha valaki ezt a nevet jelenti be neki, hogy Beilstein. Az a hatvankötetes enciklopédia, amelyet ma vagy fél tucatszor emlegettünk, mindig szerkesztője, Beilstein néven szerepel. Egy kémiai könyvtáros szemében olyan ez a név, mint a Miki egér, mint George Washington, mint Kolumbusz Kristóf. Még ezeknél is inkább a második természetévé válik. Ha ez a lány azt állítja, hogy elfelejtette a nevét, az azért van, mert sose hallotta. És azért nem hallotta, mert nem ő volt a pultnál.

Fölkeltem, és komoran így szóltam:

- Nos, Miss Morey - most én is kikerültem a keresztnévét -, mi a véleménye?

A lány fülsiketítő hisztérikus sikolyt eresztett meg. Félórával később megkaptuk tőle a beismerő vallomást.

Fencsik Flóra fordítása

